

Odchod po anglicku aneb debata o Czexitu

Autoři: Jonáš Syrovátka, Nikos Štěpánek (PSSI)

Komplikace provázející Brexit představují odstrašující příklad pro všechny, kteří uvažují o tom, že by i jejich země měla opustit Evropskou unii (EU). Mimo ekonomických dopadů se ukazuje, že toto rozhodnutí má destruktivní dopad i na vnitřní politiku Velké Británie a také výrazně poškozuje její reputaci na mezinárodním poli. I přes tento varovný příklad v České republice ještě v loňském roce probíhala relativně intenzivní debata o možném odchodu z EU – tzv. Czexitu. V tomto článku je popsána dynamika této debaty (s důrazem na weby šířící dezinformace) a identifikování její hlavní aktéři. Text se též snaží zodpovědět otázku, zda se téma Czexitu objeví před evropskými volbami.

Průzkumy veřejného mínění ukazují, že česká populace patří mezi nejeuroskeptičtější z celé Unie. Jedním z důvodů tohoto stavu může být i nízká míra informovanosti o EU a fungování unijních institucí, kterým média nevěnují příliš prostoru. Svou roli hraje i schizofrenní přístup českých politiků, kteří sice na unijních jednáních málokdy protestují, ale o to více používají Unii jako výmluvu, když potřebují odvést pozornost od vlastních selhání.¹ Už samotné používání pojmu „Brusel“ v debatě o EU přispívá k dojmu, že Česká republika není plnohodnotným členem Unie, ale spíše podřízeným subjektem, který je nucen pasivně přijímat cizí rozhodnutí.

Dlouhodobá neviditelnost aktivních podporovatelů EU na české politické scéně uvolnila místo euroskeptikům. Jedním z nejvýraznějších aktérů tohoto názorového proudu, který vyjádřil i podporu Czexitu,² je bývalý prezident Václav Klaus v průběhu jehož mandátu – paradoxně – Česká republika do EU vstoupila. Čeští euroskeptici také uspěli i při volbách do Evropského parlamentu. Klausův bývalý poradce a tehdejší předseda strany Svobodných Petr Mach, který již tehdy vyzýval k odchodu z EU, získal mandát v roce 2014.³

Debata o Czexitu se na stránkách českých médií znovu objevila v únoru 2018, když Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR projednávala zákon o obecném referendu. Zákon byl předložen Stranou přímé demo-

¹ „EU je pro Čechy nepodstatné téma, spíš řeší, jaké si vezmou ponožky, říká sociolog“, *DVTV* (<https://video.aktualne.cz/dvtv/eu-je-pro-cechy-nepodstatne-tema-spis-resi-jake-si-vezmou-po/r~b024bc5c366911e98aa4ac1f6b220ee8/>)

² Zrušení hranic v EU byla chyba, překvapil Václav Klaus. Totálně udeřil na dnešní mládež a řekl své k Czexitu“, *Parlamentní listy* (<https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzy/Zruseni-hranic-v-EU-by-la-chyba-prekvapil-Vaclav-Klaus-Totalne-uderil-na-dnesni-mladez-a-rekl-sve-k-Czexitu-556278>)

³ Petr Mach, „Jak vystoupit z EU?“, *Laissez Faire* 2010 (<http://www.petrmach.cz/jak-vystoupit-z-eu.pdf>)

kracie – Tomio Okamura (SPD) a byl napsán tak, aby referendum o vystoupení z EU umožňoval.⁴ Samotní představitelé SPD se netajili tím, že právě referendum o tomto tématu je jedním z jejich cílů.⁵ Zákon v této podobě podpořila i Komunistická strana Čech a Moravy, přičemž část komunistických poslanců byla nakloněna možnosti hlasovat o Czexitu.⁶ Z ostatních stran se pro referendum o odchodu z Unie vyslovili pouze jednotlivci, z nichž nejvýraznější byl tehdejší poslanec za ODS Václav Klaus mladší.⁷

Debatu o referendu o vystoupení z EU reflektovala i česká média. A to jak ta mainstreamová, tak tzv. alternativní, která jsou typická šířením dezinformací, poskytováním prostoru extrémistickým názorům a nekvalitní žurnalistickou prací obecně.⁸ Tématu Czexitu bylo během února 2018 v mainstreamových médiích věnováno 124 článků a na tzv. alternativních webech 99 článků. Zatímco mainstreamová média v drtivé většině varovala před důsledky odchodu z EU, v alternativních médiích byly důsledky Czexitu zlehčovány. Objevovala se tvrzení, že by dopady tohoto kroku nebyly příliš výrazné a v dlouhodobém horizontu by převládala pozitiva. Czexit byl líčen jako záchrana před islamizací země a možnost zachovat národní suverenitu a vymanit se z diktátu Bruselu a velkých států EU. Častá byla rétorika popisující Českou republiku jako kolonii Bruselu, která je nucena přijímat veškerá nařízení. Zastánci Czexitu, zejména poslanci SPD, v mnoha případech na alternativní weby sami přispívali jako autoři. Znovu se tak potvrdila provázanost mezi dezinformační scénou a politickými extremisty z obou okrajů politického spektra.⁹

Projednávání zákona o obecném referendu bylo nakonec přerušeno a Poslanecká sněmovna místo něj podpořila návrh České strany sociálně demokratické, který neumožňuje hlasovat o členství v EU či NATO. Návrh sociálních demokratů v březnu 2019 doporučil ke schválení Ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny a nyní jej čeká druhé čtení.¹⁰ Po odmítnutí návrhu o obecném referendu z dílny SPD se debata o Czexitu výrazně utlumila a již nikdy nezískala původní intenzitu. A to ani v srpnu 2018,

⁴ “Tomio Okamura: Navrhujeme zákon o referendu”, *SPD* (<https://www.spd.cz/novinky/tomio-okamura-navrhujeme-zakon-o-referendu>)

⁵ “Dezinformátoři i SPD chtějí czexit, nic by se prý nestalo. Výrazně zchudneme, kroutí hlavou ekonomové”, ČT24 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2387968-dezinformatori-i-spd-chteji-czexit-nic-se-pry-nestalo-vyrazne-zchudneme-krouti-hlavou>)

⁶ “Czexit by nebyl katastrofou. Občané si zaslouží obecné referendum, tvrdí komunista Filip”, *ČRO Plus* (<https://plus.rozhlas.cz/czexit-nebyl-katastrofou-obcane-si-zaslouzi-obecne-referendum-tvrdi-komunista-7162819>)

⁷ “Lidé mají právo rozhodnout o vystoupení z EU, myslí si Klaus ml. Evropa jsme my všichni, říká Svoboda”, *ČRO Plus* (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/lide-maji-pravo-rozhodnout-o-vystoupeni-z-eu-mysli-si-klaus-ml-evropa-jsme-my_1802281927_jak)

⁸ Pro sestavení seznamu tzv. alternativních médií byla využita klasifikace webu Konspiratori.sk (<https://www.konspiratori.sk/>)

⁹ “Nejpopulárnější mýty o Evropské unii”, Prague Security Studies Institute (<http://www.pssi.cz/russia-s-influence-activities-in-eee/volby>)

¹⁰ “ANO, ČSSD a Piráti se shodli na zákonu o referendu”, *Novinky* (<https://www.novinky.cz/domaci/500520-ano-cssd-a-pirati-se-shodli-na-zakonu-o-referendu.html>)

kdy premiér Andrej Babiš prohlásil, že odchod z EU by ohrozil budoucnost země.¹¹ Zatímco na mainstreamových médiích se tomuto výroku věnovalo 43 článků, ta alternativní jej zmínila pouze ve čtyřech.

Není sice možné zcela vyloučit možnost, že se téma Czexitu před volbami do Evropského parlamentu opět objeví, avšak momentálně tomu nic nenasvědčuje. To se bohužel nedá říci o ostatních mýtech, které o EU kolují v českém mediálním prostoru. Čeští notoričtí odpůrci EU tak bezpochyby nebudou mít problém najít jiná témata, kterými se pokusí mobilizovat své příznivce.

Díky podpoře Friedrich-Naumann-Stiftung monitoruje maďarský institut Political Capital ruské pokusy o ovlivnění evropských voleb v zemích V4. Monitoring je prováděn v rámci projektu “Investigating Russia’s role and the Kremlin’s expected influence in the 2019 EP elections”. Partnery Political Capital jsou polské Center for Propaganda and Disinformation Analysis, český Prague Security Studies Institute a slovenský politický analytik Grigorij Mesežnikov. Projekt je primárně zaměřen na šíření protievropských a proruských dezinformací. Na základě analýz jsou popisovány jednotlivé narativy a vydávána konkrétní doporučení, která mají pomoci s bojem proti manipulacím.

¹¹ “Odchod Česka z EU by ohrozil budoucnost země, řekl Babiš”, *Echo24* (<https://echo24.cz/a/S4q8q/odchod-ceska-z-eu-by-ohrozil-budoucnost-zeme-rekl-babis>)